

Fra hede over Fliegerhorst Vandel til Flyvestation Vandel

Familiens oplevelser, da tyskerne kom til Vandel Min bedstemor, Mette Hansen, var en tvillingsøster til Johannes Thomsen, som kom fra Hedegaard, der lå inde midt på flyvestationen. Tyskerne kom og begyndte af fælde læhegn og skove her for at påbegynde opførelsen af Fliegerhorst Vandel.

Det var danske arbejdere, man brugte.

Derfor gik Johannes Thomsen ud til arbejderne og forbød dem at fælde træerne. Man sendte nu bud efter en tysk officer, som kom og sagde: "Her skal ligge en flyveplads, og du må ikke stille arbejderne hindringer i vejen. Hvis du gør det, vil det blive betragtet som sabotage, og det har vi jo ret så hårde straffe imod."

Johannes Thomsen turde så ikke gøre noget. Men i hans desperation tog han med toget ind til Vejle for at klage til amtmanden. Denne havde jo selvfølgelig hørt om den ulykkelige situation og undgik hele dagen at komme i kontakt med Johannes Thomsen. Hen imod aften, da situationens alvor gik op for Johannes Thomsen, tog han med det sidste tog hjem. Hvorefter han med stort vemod solgte slægtsgården til tyskerne. Derefter købte han et mindre landbrug i landsbyen Mørup.

Det skal dog nævnes, at mange ikke var så kede af at få solgt, da jorden var dårligt opdyrkede hedearealer, og tyskerne betalte godt (med danske penge, de tog fra Nationalbanken).

Tyskerne opførte nu flyveplads Vandel, i lighed med lignende installationer i Skrydstrup, Karup og Tirstrup. Ålborg blev udbygget og derudover blev der anlagt en række feltflyvepladser rundt omkring i Jylland.

Vi boede i et hus ved siden af stationen, og tyskerne kom nu og sagde til min far, at vi måtte flytte, da huset skulle bruges til fotofremkaldelse. Når de tyske flyvere havde været over England for at fotografere, skulle billederne øjeblikkeligt fremkaldes, så man kunne studere dem.

Min far, der var "Naver" og havde været på valsen i sine unge dage rundt i Europa, talte og forstod tysk. Han spurgte så: "Hvor må vi så være?" Han fik anvist et hus i den anden ende af byen. Tyskerne baksede så en stor vandbeholder op på loftet, som skulle bruges til fremkaldelse af filmene. Senere under en hård vinter, hvor det frøs, sprang beholderen, og vandet fossede ned i resten af huset.

Der kom nu tyske soldater til byen, de fleste var ældre mænd eller unge knægte. De var rare ved os

børn, og der faldt af og til et bolsje af til os. Selvfølgelig tænkte de hele tiden på deres familie i Tyskland.

Støbning af rullebanen på Fliegerhorst Vandel. Rullebanen fra starten af 18 meter bred og 30 kilometer lang. Foto: Privateje

Men

krigen nærmede sig sin afslutning, og det hele blev mere og mere desperat. Englænderne og amerikanerne sendte f.eks. en luftflåde mod Jylland for at udslette de jyske flyvepladser; men ude over Nordsøen løb de ind i dårligt vejr og måtte forsøge sig senere. Togtet blev udsat i tre uger; men da havde krigen vendt sig så meget, at det var unødvendigt. Måske kunne man allerede da se, at man fra allieret side kunne udnytte og udbygge disse anlæg.

Men uhyggeligt var det, og jeg kan huske en aften, da min anden bedstemor skulle passe mig og min lillesøster. Mørklægningsgardinerne var trukket ned, og så begyndte sirenerne at hyle, der var luftalarm. Min bedstemor sprang op og slukkede lyset i stuen; men der var en lampe, som hun ikke kunne finde kontakten til, og da den blev ved med at lyse, tog hun i desperation kvælertag på lampens hals. Men da dette jo ikke hjalp, var det heldigt, at min far i det samme kom ind i stuen og trak ledningen ud. Han havde hørt alarmen og var skyndt sig hjem. Men uhyggeligt var det.

Vi fik i slutningen af krigen besked på at rømme vore huse i Vandel. Vi blev evakueret, da det var for farligt for den civile befolkning at bo i byen. Man vidste jo aldrig, om der kunne falde nogle bomber her. I Vejle var der f.eks. allerede faldet bomber, fra Skyttehuset og om langs Nordbanen. Her blev befolkningen mødt med et makabert syn dagen derpå, da der i nogle kolonihavehuse flød med

kødstykker og tarme. Det viste sig dog, at der i nogle af husene blev opfodret grise, og det var heldigvis grisene, der var sprunget i luften

Tysk grundighed på Fliegerhorst Vandel. Alle bygninger på men også uden for Fliegerhorst Vandel fik numre. Svend Åge Hansens barndomshjem fik nummer 221. Foto:

Privateje

Tyskern

e fortsatte arbejdet med opførelsen af flyvepladsen og de forskellige forsvarsanlæg med uformindsket styrke helt op til sidste dag i krigen. Her var ingen slinger i valsens. Man havde blandt andet en arrest i byen, hvor soldater, der havde forset sig, kunne anbringes. "Ordnung muss sein!"

Foruden landingsbaner, rullebaner, hangarer, branddamme og olierørledninger, blev der opført en hel masse hesteskolignende jordvolde, såkaldte "knogler" med åbning i forskellige retninger. Her kunne de tyske fly så parkere og overdækkes med sløringsnet. Det var en billig måde at beskytte flyene på, og det var svært at ramme mere end et par stykker af gangen.

Da det rigtigt begyndte at brænde på i Tyskland, blev der overført ca. 75-80 fly til flyveplads Vandel. Her iblandt en hel del jagerfly af typen "Focke Wulf". Den sidste, der landede, var et rekognosceringsfly af typen "Fiseler Storch". Den lignede lidt den danske "K.Z"-flyver; men den havde et højt understel med hjul under. Da flyene kun lige havde brændstof nok til turen, fløj den sidste næsten på dampene, og det medførte, at den fik en meget hård landing. Det lange understel brød sammen, og den kurede hen ad banen. Flyene blev nu opmagasineret i den østlige ende af pladsen, og englænderne kom og tog over.

De anbragte en sprængladning i flyene, der jo så blev ubrugelige.

Alle disse flyvrage lå så der efter krigen til "lit de parade". Vi var ude at bese flyene, og det fandt jeg, selvom jeg var en lille dreng, vældigt interessant. Flyene blev senere hugget op og kørt bort, de blev vist omsmeltet til gryder og kasseroller.

Den tyske chef for Fliegerhorst Vandel, oberst Kraus (længst til højre) undersøger hvor stor skade, der er sket på startbanen. Foto:

Privateje

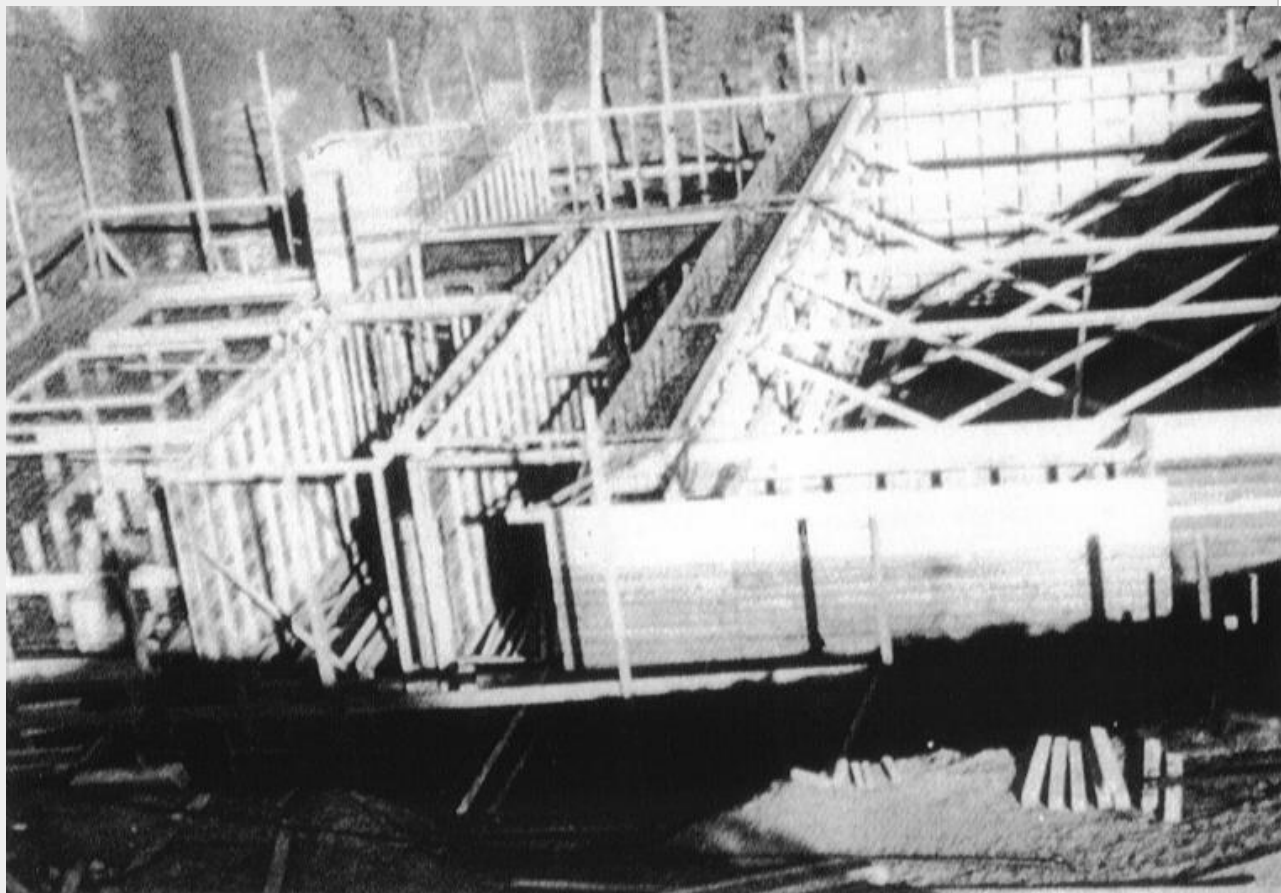
Den tyske befæstning af Vandel Flyveplads

Tyskerne efterlod også en lang række bunkere, der lå i en halv cirkel omkring byen, da den skulle forsvares mod nord. Herfra forventede tyskerne nemlig, at de allierede måtte komme. Man havde ikke fantasi nok til dengang at forestille sig, at de kom fra syd op igennem Tyskland.

Disse bunkers bestod af en række store bunkers og en hel række Tobrukstillinger (bunkers), som med en mindre besætning – måske fem mand og et maskingevær – kunne holde fodfolk nede i en cirkel på ca. 300 meter. Disse stillinger var forbundet med løbegrave. Man havde indkodet de forskellige vejknudepunkter nord for Vandel, så luftværnsartilleriet kunne omstilles og beskyde disse i første salve. Disse tabeller, der er af træ, kan bese på Egnsmuseet i Vandel, og mange andre efterladenskaber er også endt her.

De ikke færdige bunkers er i årene efter krigen blevet jævnet ud; men langt de fleste ligger, som da de

blev efterladt, da det er en bekostelig affære at fjerne dem. Jeg har f.eks. ud fra mit nuværende køkkenvindue udsigt over en mark, som på det højeste punkt toppes af en bunkers.

En tysk bunkers under opbygning. Foto:

Privateje

Englænder

nes ankomst og overtagelse af flyvepladsen

Da englænderne kom og tog over efter krigen, blev de tyske soldater her en rum tid for at rydde op, fjerne sprængladninger i startbanen osv.. Vi drenge boltrede os i leg i de efterladte effekter. I Vandel Missionshus blev der bl.a. samlet tyske stålhjelme i det lokale, der senere blev brugt til søndagsskole. Vi drenge gik derop og forsynede os med hjelme. De hjelme der var mørke i det indvendige læderbetræk, sagde vi, der var lus i, så det gjaldt om at få fat i nogle, der var pæne og rene. Men en dag, da vi kom forbi og ville ind og se til stålhjelmene, kom en engelsk soldat og jog os ud, og så var det slut med den trafik.

Ritmester von Zeilau

Flyvepladsen gik nu over til dansk administration og den første chef var løjtnant Berg, der senere faldt ned med en flyvemaskine og slog sig ihjel. Han var her kun i kort tid og blev afløst af den legendariske Ritmester von Zeilau.

Han er den eneste ritmester (som ellers har noget med heste at gøre), som har været chef for en flyvestation. Han havde gjort tjeneste på de Vestindiske øer, og under krigen kørte han for Røde Kors til

de tyske koncentrationslejre. Han var højt dekoreret herfor. Han modtog bl.a. en gammel griforden for på Dronning Alexandrines opfordring at køre mod øst i krigens sidste dage, hvor han reddede hendes bror, Storhertugen af Mecklenburg med familie, fra de fremstormende russere, og førte dem sikkert mod Danmark. Det lykkedes også; men da de nærmede sig Danmark, foretrak broderen at tage til Glücksburg, da han havde familie der.

Ritmester von Zeilau boede nabo til os, da han flyttede ind i den bygning, tyskerne havde brugt til hovedkvarter, det tidligere plejehjem. Bygningerne overtog den danske stat på dette tidspunkt, og har beholdt den siden. I dag er der bl.a. en lægeklinik i huset. Vandels borgere har dermed igen fået nytte af det store hus.

Umiddelbart ved siden af os og Ritmesterens residens boede på det tidspunkt en mand ved navn Hans Peter Christensen. Han havde en hel del børn, bl.a. tre drenge, der var jævnaldrende med mig.

Hans Peter Christensen havde på et tidspunkt investeret i en del høns, hvide italienerer. Han glemte dog at fodre dem ordentligt, så de blev en slags kannibaler, dvs. de hakkede på hinanden. En dag fik de kik på vores frodige have og Ritmesterens græsplæne, så der gik ikke lang tid, før der var hvidt af høns, og hvad der var værre: "Hønselort" overalt. Far nævnte problemet for Hans Peter, der svarede: "Ja, det skal vi nok få ordnet." Men intet skete....

Da far så en dag kom hjem til middag, var haven hvid af høns. Det blev ham for meget, og han greb sit jagtgevær og skød to høns, hvorpå de døde høns blev kastet over hækken ind i Hans Peters have.

Lidt efter kom datteren over med hønsene og lagde dem, idet hun sagde: "Måske skal I have hønsesteg, vi skal ikke." Nå, men det virkede da, så hønsene forsvandt fra vores have.

Ritmesteren greb sagen

lidt anderledes an og sendte følgende telegram til Hans Peter Christensen:

22' aug. 1954

U 80

Hr. Christensen.

Vandel.

Hermed meddeles at Deres høns og kyllinger er uønskede i kommandantskabets have og gård.

Såfremt De ønsker at holde høns må De træffe foranstaltninger til at holde dem indenfor Deres egen grund.

Der gives Dem 2 dages frist til at bringe dette i orden, men efter denne vil høns, der opholder sig på kommandantskabets grund blive skudt.

Skudte høns vil kunne afhentes indenfor 12 timers forløb mod betaling af patronens værdi - kr. 0,58 - . Sker dette ikke vil de blive afleveret til politi.

K. Zeilau
Ritmester.

Ritmesteren var en farverig person og hans hang til spiritus var uomtvistelig. Alligevel var han en populær person, når det bedre borgerskab i Vandel og omegn holdt fester. Hans appetit var glubende; men han var altid god for nogle gode historier og taler, desuden pyntede de mange ordner jo på selskaberne.

Når vi drenge fandt gammel tysk ammunition, som jo bl.a. lå spredt i hegne og grøfter, gik vi op til Ritmesteren med det og afleverede det. Vi kom så op til ham selv privat nogle gange og fik chokolade. Hvis vi var heldige, fik vi også lov til at se hans seksløber. Men en hurtig håndbevægelse fik han tromlen til at køre rundt. Vi var imponerede.

Han havde tre soldater til disposition, og de havde det rigtig godt. En af dem skulle altid være til rådighed som chauffør for at køre Ritmesteren rundt i hans store Ford V8 med bagklap og kaleche.

Engang kom han op til min bedstefar, som dengang drev Vandel Savværk. "Kan jeg købe en kæmpe flagstang til flyvepladsen, Marius?" "Ja, hvis vi må krydse flyvepladsen, når vi skal hente tømmer i Frederikshåb plantage", svarede bedstefar. "Ja, lad gå da", svarede Ritmesteren, og han fik sin flagstang. Her var gensidig respekt.

Vandels

første besøg af en jetjager

En dag i 1951 kom der pludselig en jetjager ind over byen og rygtet lød, at den var landet på flyvepladsen. Alle mand susede derud. Ganske rigtigt, her stod jageren. Det var en F84 Thunderjet med amerikanske kendingsmærker. Det viste sig senere, at to Thunderjets skulle flyve fra Norge til England,; men de mistede orienteringen over Nordsøen. På et tidspunkt fik de øje på Jylland og fløj ind over landet.

Den ene faldt ned ved Ringkøbing fjord, da tankene var tomme. Det var den anden, der lige akkurat nåede til Vandel. Her var jo heldigvis en flyveplads. Der var ikke sket noget med piloterne; men for at jetten kunne lette, kom der en DC3'er medbringende en ekstern strømforsyningsenhed og brændstof.

Der gik et par dage før de fløj igen. Jeg kan huske, at befolkningen var imponerede over, at de amerikanske soldater kun røg cigaretterne halvt, hvorpå de smed dem og trådte dem ud. Husk på, at det trods alt ikke var så mange år siden, at tobaksmængden var lille. Heromkring var skodderne ikke ret store, når de blev trådt ud!

Min bedstefar kom også derud i sin gamle velplejede Morris; men uheldigvis stillede han bilen bag ved jetjageren. Da de startede motoren for at afprøve den, var bilen ikke langt nok væk. For der stod en ildsøjle bagud, og denne slyngede en olieret sten op på bedstefars fine bil. Stenen ramte glasset og her blev for altid en olieret plamage.

Flyvepladsen i 50'erne

Flyvepladsen blev også brugt til mange andre ting. Bl.a. var der faldskærmsudspring i en årrække, modelflyvere og politihundeskole m.m.. Men i mange år var det svæveflyveraktiviteterne, der dominerede pladsen. De kom hver sommer og var nogle friske fyre. Der skete dog også nogle uheld, som der nok ikke kunne undgås, når så mange forskellige fly skal i luften. To fly stødte sammen ved Randbøl. Et kunne ikke komme ud af et loop og styrtede ned lige midt i den gamle hangar, så kun halen stak op. I begge tilfælde blev piloterne desværre dræbt på stedet.

Nu kom NATO ind i billedet og flyvepladsen blev moderniseret og udbygget til dét, den er i dag. Arbejdet blev udført af Brdr. Andersen Næstved, Over Arkil Haderslev og Hoffman og Sønner. De kom med store maskiner og en mængde arbejdere, som enten boede i skurvogne eller i pensionater oppe i byen. Samtidig skiftede flyvepladsen navn til Flyvestation Vandel.

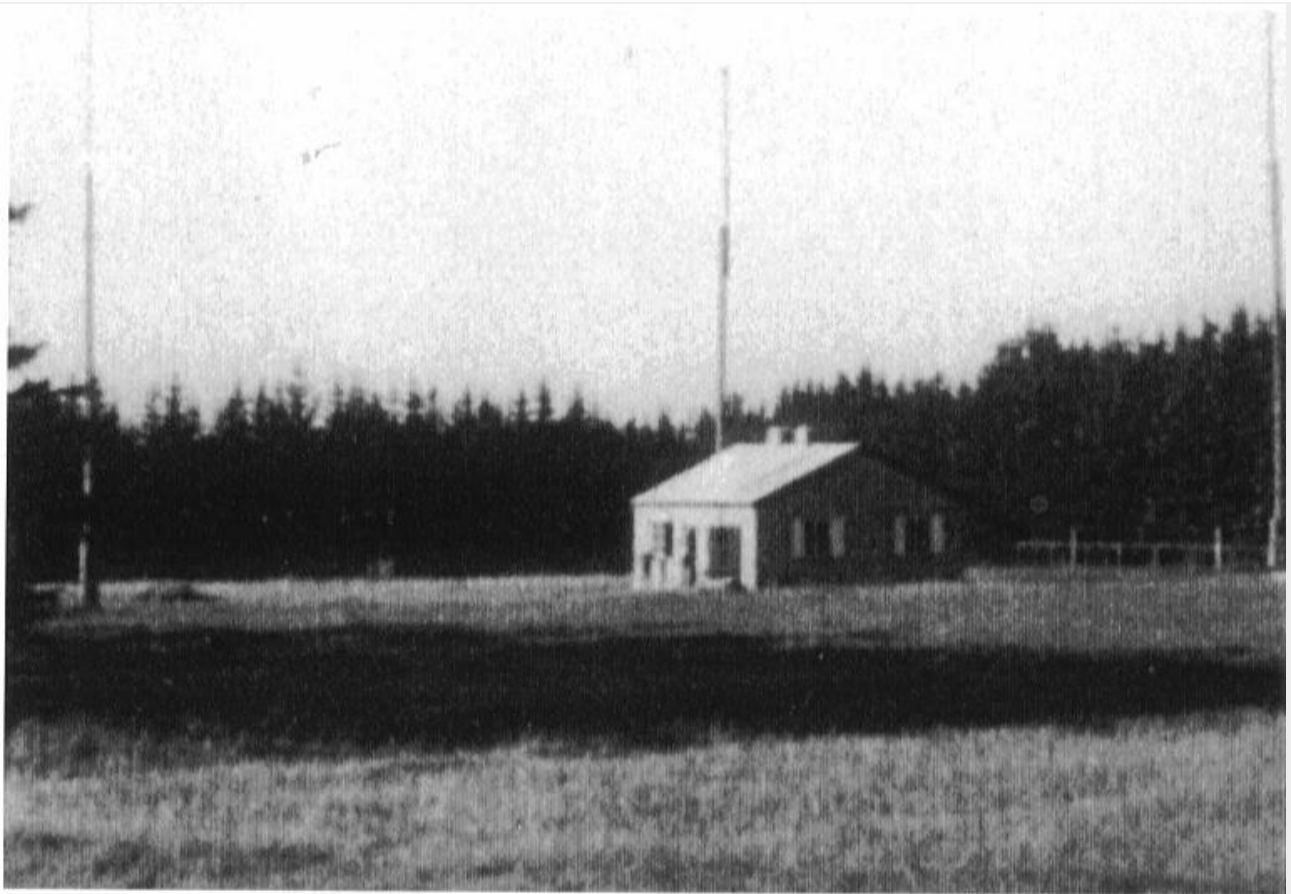
Vi havde en ingeniør Andersen fra Århus boende, og jeg var med ham hjemme i Århus, hvor jeg så sporvogne for første gang. Desuden kom jeg med til fodbold, hvor AGF blev slået af Esbjerg 1-2.

Mine oplevelser, som Tømrer på Flyvestationen

I 1958 kom jeg i lære naturligvis som tømrer hjemme på det gamle Vandel Savværk og Tømmerforretning, som jo havde været i min families eje siden 1906. Min bedstefar startede, og senere kom min far og onkel også med i firmaet. I de sidste par-og-tyve år har jeg ejet firmaet; men næste generation er på vej. Nå, men vi kom snart ind på flyvestationen og forrettede stort set alle reparationer vedr. tømrer og snedkerarbejde.

I de mange, snart 35 år, jeg arbejdede på flyvestationen, er jeg kommet overalt og har været en betroet mand der. Tidligt blev jeg inviteret med på deres jagter og har været det lige siden. Jeg har fulgt hele opbygningen og vedligeholdelsen af pladsen og oplevet mange episoder der.

Tyskerne havde bygget et lille skur ovenpå taget af en gammel gård. Dette blev brugt til flyveledertårn. Da pladsen hurtig blev for trang, blev jeg bemyndiget til at udvide flyveledertårnet med 2/3 mere kapacitet. Ca. 20 år efter pillede jeg det hele ned, da man havde fået det nuværende betontårn op at stå.

Tysk pejlerhus på Vandel mark. Der blev bygget to af disse huse; ét i hver ende af flyvepladsen. Det her viste lå på "Vanggård"'s marker nord for Vandel, hvor det nuværende asfaltværk har til huse. Foto:

Privateje

En dag, da vi lagde eternittag på en bygning, kom der en kaptajn med nogle officerer fra et andet sted. Han ville gerne gøre sig lidt klog på arbejdet, og råbte op til mig: "Hvorfor borer I huller i eternitpladerne, før I skruer skruerne i? Jeg har set andre, der bare slår skruerne igennem pladerne med en hammer!" Ja, men så var de jo heller ikke tømrere, svarede jeg tilbage. Hvorpå de andre officerer lo, og kaptajnen skyndte sig videre.

I en af de gamle stalde, der var blevet omdannet til kontor, sad der en officer og en konstabel. De var vældig flinke begge to. Jeg kom ind og skulle efterse en dørlås eller justere et hængsel. Rummet var godt nok opvarmet og isoleret; men da der ingen hulrum var i murene trak fugten op gennem soklen, hvad der bevirkede, at den nederste halve meter var jordslået og mørk. Officeren, der sad ved sit skrivebord med foldede hænder over brystet, sagde nu til mig: "Hør tømrer, hvad er det?" Idet han nikkede hen imod det nederste mørke område på væggen. Det er på grund af stillestående luft, røg det ud af mig. Hvad kan der gøres ved det, udbrød han. Ja, når du nu alligevel sidder der med hænderne overkors, så ville det hjælpe, hvis du samtidig med det kørte tommelfingrene rundt i ring. Jeg forlod nu lokalet under konstabelens høje grin.

Engang lagde vi nyt tag på hovedkvarteret. Chefen hed på det tidspunkt Simonsen. Vi kunne ikke undgå, at der lå lidt tagstumper nede i gården. Simonsen kom nu ud, og da der i det samme kom et par soldater forbi,

befalede chefen nu sine underordnede at hente kost og skovl, så de kunne rydde op. Det nægtede de menige på det bestemteste med ordene: "Det er ikke vores pligt at rydde op." Simonsen blev rasende og kaldte på den kommanderende befalingsmand. Nu skulle hele delingen have røvtur. Alle mand trådte lidt senere frem iført fuld feltmæssigt udstyr. Vi betragtede dem oppe fra taget, da de marcherede ud fra hovedkvarteret. Fra taget kunne vi også se dem, da de ca. ½ kilometer borte drejede af ved et hegn, hvor de opholdt sig et par timers tid. Det var en ualmindelig flok "udasede" soldater, der traskede ind i gården sidst på eftermiddagen.

En arbejdsmand, som gik og gravede sidst på dagen, da militærfolkene havde holdt fyraften, blev antastet af en stor mørk bil, hvori der sad et par officerer af meget høj rang. Hør min gode mand, De kunne vel ikke fortælle os, hvor vi finder tankområde Vandel (dette ligger i Randbøl ca. 3 km. fra Vandel)? Desværre, sagde arbejdsmanden. Det kan jeg ikke oplyse jer om, da det er en militær hemmelighed. Officererne kiggede på hinanden og kørte hovedrystende bort. Men de kunne jo ikke bebrejde manden noget.

En officer på flyvestationen havde en affære med en kvindelig sekretær. Alle vidste det, og der blev hvisket i krogene om det. Da jeg en dag kom ind på hans kontor og skulle montere nye vinduesgreb, så jeg, at han var ved at pakke sin taske, da han skulle ud til noget et andet sted. Bare rolig, udbrød jeg. Jeg tager det lille værelse ved siden af først, så du i ro og mag kan pakke tasken færdig først. Idet jeg lukkede døren op til det lille værelse, så jeg, at der stod en af forsvarrets standardsenge foruden et sofabord og et par lænestole. Det røg ud af mig: "Nå, det er sådan noget, der foregår her!" Officeren snurrede omkring og udbrød forskrækket: Har du hørt noget? Hvem mig, næ, jeg har ikke hørt noget, svarede jeg.

Det var dengang, da Ninn Hansen var forsvarsminister. Han havde tilladt, at soldater ikke behøvede at klippe sig. Da blev der indkaldt en meget langhåret soldat til Vandel. Han blev gemt bort i en yderkant og fik snart benævnelsen "Yrsa". På et tidspunkt her omkring blev der noget knas mellem officerskorpset og den daværende chef. En dag da Prins Henrik landede i Billund Lufthavn og skulle flyve videre med helikopter fra Flyvestation Vandel (afstand 5 km.), var chefen kørt til Billund for at modtage Prinsen. Da de kørte ind gennem vagten til Flyvestation Vandel blev de til chefens store græmmelse modtaget af en flot vagt "med skulderlangt hår" gevær præsenterende "YRSA". Der udspandt sig vistnok senere et mindre

opgør! Til slut skal nævnes, at jeg udover at komme med på jagt på flyvestationens område, også har været inviteret til sammenkomster med bl.a. amerikanske flyvere og ved chefskifter. Desuden var jeg inviteret med til Dronning Margrethe og Prins Henriks besøg på Flyvestationen.

